

Vapaaehtoisesti lapsettomien kokemus osallisuudesta

Tutkimusraportti

Sirkka Komulainen

Sirkka Komulainen

Vapaaehtoisesti lapsettomien kokemus osallisuudesta

Tutkimusraportti

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

XAMK TUTKII 29

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU

MIKKELI 2024

Julkaisussa raportoidaan vapaaehtoisesti lapsettomille suunnatun osallisuuskyselyn tuloksia. Xamk toteutti valtakunnallisen kyselyn 2023 yhteistyössä Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n kanssa.

© Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Ian Dooley, Unsplash

Taitto ja paino: Grano Oy

ISBN 978-952-344-572-7 (nid.)

ISBN 978-952-344-573-4 (PDF)

ISSN 2489-2459 (nid.)

ISSN 2489-4575 (verkko)

julkaisut@xamk.fi

ALKUSANAT

Vapaaehtoista lapsettomuutta on toistaiseksi käsitelty sekä mediassa että tutkimuksessa kovin yksipuolisesti keskittyen lähinnä miksi-kysymykseen eli siihen, miksi kaikki eivät halua lapsia. On toki ollut tärkeää tuoda esiin näitäkin seikkoja, mutta piiloon ovat jääneet suuremmat kysymykset vapaaehtoisesti lapsettomista eli veloista väestöryhmänä tai heidän yhteiskunnallisesta asemastaan. Niin kauan kuin epätasa-arvoistavat käytännöt työelämässä, epäasiallinen kohtelu terveydenhuollossa tai vähättelevät kommentit sosiaalisissa tilanteissa typistetään yksittäistapauksiksi tai niistä kerrotaan pelkästään henkilökohtaisten tarinoiden kautta, veloitetaan yksilö pärjäämään omillaan eikä nähdä rakenteellisia ongelmia.

Vapaaehtoisesti lapsettomat ry haluaa yhdistyksenä laajentaa keskustelua, tuottaa uutta tietoa sekä tietenkin pyrkiä vaikuttamaan edustamamme väestöryhmän osallisuuteen ja muuhun hyvinvointiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Jokainen saamamme vastaus on siis arvokas. Yhdistyksen puheenjohtajana haluankin esittää suuret kiitokset kaikille vastanneille.

Sirkka Komulainen kiittää kyselyyn vastanneita veloja, Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta osallisuuskyselyn käytön neuvonnassa, raporttia kommentoineita asiantuntijoita ja Xamkin kollegoja.

Soile Rajamäki, Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n puheenjohtaja
Sirkka Komulainen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Tammikuussa 2024

KIRJOITTAJAT

SIRKKA KOMULAINEN

FT, Tutkimuspäällikkö, Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6218-9748>

SISÄLTÖ

ALKUSANAT	5
KIRJOITTAJAT	6
TIIVISTELMÄ.....	8
SUMMARY.....	9
1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARVE	10
1.1 Mitä osallisuus on THL:n mukaan?.....	12
2. TUTKIMUSMENETELMÄT	13
2.1 Kohderyhmä, sen tavoittaminen ja aineiston koko.....	13
2.2 Osallisuuden mittaaminen.....	14
2.3 Tutkimuseettiset seikat	14
3 TULOKSET: VAPAAEHTOISESTI LAPSETTOMIEN KOKEMUS OSALLISUUDESTA .	16
3.1 Yleiskuva ja muutamia erityishuomioita	16
3.2 Yhteenveto huonoista kokemuksista seksuaaliterveyspalveluissa.....	20
4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTOIMENPITEET.....	22
LÄHTEET:.....	24
TAULUKOT	
Taulukko 1. Osallisuusindikaattorin tulokset	
Taulukko 2. Yksinäisyyden tunne ja siviilisäätö	
Taulukko 3. Yksinäisyyden tunne ja koettu terveydentila	
Taulukko 4. Yhteisöllisyys	
Taulukko 5. Koettu vähättely ja asiaton kommentointi	
Taulukko 6. Omasta velaudesta kertomisen välttely	
LIITTEET	
1. Tutkimuskutsu ja tiedote tutkittaville	
2. Osallisuuskysely	

TIIVISTELMÄ

Kansainvälinen ja kotimainen tutkimuskirjallisuus systemaattisesti osoittaa, että vapaaehtoisesti lapsettomat eli velat kokevat edelleen vähättelyä ja sitä, että vapaaehtoista lapsettomuutta ei tunnusteta tai tunnusteta riittävästi perhenormatiivisissa yhteiskunnissa. Vähemmistöjen ulossulkeminen eri yhteisöissä voi johtaa osattomuuden kokemukseen.

Tällä hetkellä ei ole tutkimustietoa kohdennetusti siitä, millaisia ovat velojen kokemukset **osallisuudesta** suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä kyselytutkimus on tältä osin tietävästi ensimmäinen lajissaan myös kansainvälisellä tasolla. Tutkimuksessa toteutettiin veloille kohdistettu kysely sosiaalisessa mediassa, ja siihen sovellettiin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen osallisuuskyselyä ja -indikaattoria.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kyselyyn vastanneet velat pääsääntöisesti tuntevat olevansa osallisia suomalaisessa yhteiskunnassa. Kuitenkin tulokset myös viittaavat siihen, että esimerkiksi eri instanssien konteksteissa – kuten perheiden, työelämän tai palvelujen – suhtautumisessa veloihin on edelleen kehittämistyötä tehtävänä.

Tämä raportti esittää kyselytutkimuksen lähinnä Webropol-ohjelmalla analysoituja tuloksia yleistajuisesti ja yleisellä tasolla. Tutkimuksen tieteellisiä tuloksia pyritään julkaisemaan erikseen vertaisarvioituissa julkaisuissa, joista saa lisätietoa Xamkin Kestävän hyvinvoinnin TKI-toiminnan sekä Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n verkkosivuilla.

Asiasanat: Vapaaehtoisesti lapsettomat, osallisuus, kyselytutkimus

SUMMARY

International and Finnish research literature consistently shows that people who do not have children continue to experience a certain degree of scorn in family-normative societies and do not feel sufficiently recognized or acknowledged. The exclusion of minorities in different communities can sometimes lead to a feeling of being disadvantaged.

So far, there has not been any research on how people who do not have children participate in Finnish society. To the best of our knowledge, this survey is the first of its kind at an international level, as well. The respondents were invited to participate in the survey via childfree-specific social media. Existing surveys and RDI material by the Finnish Institute for Health and Welfare were applied to the research with minor alterations. Ethical approval was obtained before the data was gathered.

The results show that the respondents felt they were part of Finnish society. The results also suggest that contemptuous attitudes towards people without children persist in different areas of life, such as in their families, working life, and when accessing public services.

This report presents some data analysis (mainly by Webropol) and key results and is aimed at professionals in the healthcare and social care fields. It is hoped that detailed scientific results will follow in different peer-reviewed publications. Information on the latter will become available on Xamk RDI and the Finnish Childfree Association's websites.

Keywords: Childfree, participation, survey

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARVE

Syntyvyys ja sen aleneminen ovat viime aikoina olleet polttavia puheenaiheita Suomessa ja maailmalla. Kehityksestä on seurannut niin median, kokemusasiantuntijoiden kuin tutkijoidenkin halu selittää asiaa usein normatiivisten perhe- ja valtavirtadiskurssien, postmodernin yksilöllistymisen tai väestötason näkökulmista (Raitala, 2022; Rajamäki, 2023; Sorsa ym., 2023), esimerkiksi kestävyysvajeen ja huoltosuhteen heikkenemisen suhteen.

Samaan aikaan tutkimuksessa ja mediassa on alettu tunnistaa meneillään oleva uudenlainen kulttuurinen murros, jossa lasten saaminen ei enenevässä määrin määrittele hyvää elämää kaikille. Suomessa viime aikoina myös Väestöliiton Perhebarometri 2022 (Sorsa ym., 2023) on pyrkinyt selvittämään väestötasolla ja kansainvälisesti, miksi toiset päättävät yrittää saada lapsia ja toiset eivät sekä millaisia eroja väestöryhmien välillä voi löytyä (emt.).

Vapaaehtoista lapsettomuutta eli **velautta** on tutkittu yksilö- ja ryhmätasolla kansainvälisessä sekä kotimaisessa tutkimuksessa (Komulainen, 2023; esim. Blackstone & Stewart, 2012; Engwall & Peterson, 2010), joskaan aihe ei ole ollut niin sanotusti valtavirrassa. Globaalissa mittakaavassa tutkimuskohteena velaus on suhteellisen viimeaikainen. Kuitenkin on huomattavissa enenevästi tutkimusintressejä globaalilla tasolla siihen, miten velat eli vapaaehtoisesti lapsettomat itse kuvaavat ja perustelevat elämänvalintojaan ja esimerkiksi identiteettikysymyksiään (esim. Ruegamer & Dziengel, 2022; Bhambhani & Inbanathan, 2020; Clarke et al, 2018; Primrose & Chadwick, 2016).

Velojen kokemusten tutkimukset ovat tyypillisesti sisältäneet haastatteluja, joita on analysoitu narratiivi- tai diskurssianalyttisin keinoin (esim. Raitala, 2022; Blackstone, 2012). Viime aikoina esimerkiksi amerikkalaisessa väestötason tutkimuksessa on havaittu, että tilastollisia tutkimuksia veloista on vaikeaa tehdä, koska velaudesta ei kautta aikojen ole esimerkiksi hedelmällisyystutkimusten aineistonkeruussa erityisesti kysytty (Neal & Neal, 2022). Viime aikoina on kysytty enemmän lapsitoiveista osana erinäisiä laajoja kyselyjä: Suomessa THL:n Terve Suomi -kyselyssä, Väestöliiton Perhebarometrissä sekä Generations and Gender Surveyssä ja kansainvälisesti muutamissa Eurobarometreissä.

Tutkimuskirjallisuus tällä hetkellä osoittaa, että tutkimuksellisia tiedonaukkoja on runsaasti yhdenvertaisuuden ja demokratian sekä velojen omista näkökulmista. Tiedonaukot

liittyvät muun muassa velojen yhteiskunnalliseen asemointiin vähemmistönä ja mahdolliseen syrjintään, ilmiön sukupuollittuneeseen luonteeseen ja kokemuksiin palveluista.

Vapaaehtoisesti lapsettomien syrjinnästä työelämässä on olemassa enenevästi tutkimuksellista tietoa (esim. Verniers, 2020). Lisäksi Vapaaehtoisesti lapsettomat ry on julkaissut vuonna 2022 Työelämäkyselyn, jonka tuloksissa oli viitteitä syrjintään ja vähättelyyn sekä niin sanottuun hiljaiseen ulossulkemiseen työyhteisöissä.

Yhdenvertaisuuslaissa veloilla ei ole omaa nimettyä kategoriaa, mutta käytännössä velat voidaan vähemmistönä lukea 'muut henkilöön liittyvät syyt' -kategoriaan. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) §:n 8 mukaan syrjinnän kieltö tarkoittaa sitä, että:

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Välitömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Välitön syrjintä §:n 10 mukaan tarkoittaa sitä, että:

Syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Tutkimuskirjallisuus systemaattisesti osoittaa, että velat kokevat edelleen vähättelyä ja sitä, että velautta ei tunnusteta tai tunnusteta pronatalistisissa eli syntyvyysmyönteisissä yhteiskunnissa (esim. McCutcheon, 2020).

Vuoden 2024 alussa ei ole muuta tutkimustietoa kohdennetusti siitä, millaisia ovat eri ikäisten vapaaehtoisesti lapsettomien kokemukset **osallisuudesta**. Tämä kyselytutkimus on tältä osin tiedettävästi ensimmäinen lajissaan.

Tutkimuskysymyksinä tutkimuksessa olivat:

- 1) Miten eri velat kokevat oman osallisuutensa suomalaisessa yhteiskunnassa?**
- 2) Miten ilmiö näyttäyty THL:n osallisuusindikaattorin viitekehyksessä?**

Tässä raportissa huomio kiinnittyy näistä kysymyksistä ensimmäiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen osallisuusindikaattorin analyysin tuloksia käsitellään raportissa suppeasti, mutta niihin viitataan laajemmin jatkossa erillisissä julkaisuissa.

1.1 Mitä osallisuus on THL:n mukaan?

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2020) mukaan yksilön tasolla osallisuus ilmenee kokemuksena, joka syntyy, kun ihminen tuntee kuuluvansa itselle merkitykselliseen ryhmään tai yhteisöön. Yhteisössä osallisuus ilmenee jäsenten keskinäisenä arvostuksena ja luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa yhteisössään. Yhteiskunnan tasolla osallisuus tarkoittaa mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista sekä ihmisten keskinäistä vastavuoroisuutta. Poliittikatasolla osallisuudella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla vahvistetaan ihmisten osallistumista ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Paikallistasoilla tärkeitä osallisuuden vahvistamisessa voivat olla koulut, työpaikat, järjestöt, harrastusseurat, seurakunnat tai yhdistykset (THL, 2020). Osallistumista voidaan vahvistaa sekä kasvokkain että verkossa. On tärkeää tuottaa ajantasaista ja tasapuolista tietoa osallisuutta toiminnassaan edistäville tahoille myös velaudesta kasvavana ilmiönä maailmassa (ks. myös Leeman ym., 2022).

2. TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksessa haluttiin laaja vastaajaotos, jotta velojen osallisuuden kokemuksesta saataisiin koko Suomen mittakaavan yleiskuva. Aiemmasta kokemuksesta tiedettiin, että tällainen otos olisi mahdollista saada velojen someyhteisöjen kautta. Aiemmin mainittu Työelämäkysely oli tehty Webropol-ohjelmalla, joka oli todettu toimivaksi. Koska Osallisuuskysely (ks. liite 2) oli suunniteltu lyhyeksi ja helppokäyttöiseksi, Webropol sopi aineistonkeruuohjelmaksi hyvin myös siihen. Lomakkeessa kerättiin muutoin kvantitatiivista aineistoa, mutta kyselyyn lisättiin yksi avovastausvaihtoehto kohtaan, jossa kysyttiin seksuaaliterveyspalveluista.

2.1 Kohderyhmä, sen tavoittaminen ja aineiston koko

Tutkimusdata kerättiin anonyyminä verkkokyselynä kesäkuun 2023 ja syyskuun 2023 välisenä aikana. Tutkittavat olivat vapaaehtoisesti lapsettomia 18 vuotta täyttäneitä suomen kieltä ymmärtäviä henkilöitä. Yleensä kirjallisuudessa vapaaehtoinen lapsettomuus kuvaa henkilöä tai pariskuntaa, jolla ei ole lapsia erilaisista henkilökohtaisista syistä. Jälkimmäistä kuvaavia termejä englannin kielestä käännettynä ovat vapaaehtoisesti lapseton, tarkoituksellisesti lapseton, omasta halustaan lapseton tai lapsivapaa (esim. Avison & Furnham, 2015; Peterson, 2015; Shapiro, 2014). Tutkimuksessa ei pyritty tavoittamaan niin sanottuja toistaiseksi tai olosuhteitten takia lapsettomia, vaan täsmällisemmin 'totaalikieltäytyjiä' (Komulaisen termi) lisääntymisestä ja huoltajuudesta.

Kyselyä jaettiin Vapaaehtoisesti lapsettomat yhdistyksen julkisen Facebook-sivun ja kotisivujen lisäksi muissa sosiaalisen median suljetuissa vela-ryhmissä, jotka eivät vaatineet vastaajien tunnistamista ja takasivat anonymiteetin. Koska kyseisissä ryhmissä uskotaan olevan pelkästään veloja, velaudesta ei tarvinnut erikseen kysyä. Tunnistettavia henkilöitä ei kerätty, mutta sellaiset profiilitiedot kerättiin, joista tuli ilmi vastaajan ikä, sukupuoli, siviilisääty ja ammattiryhmä.

Julkaistuun tutkimuskutsuun (ks. liite 1) sisällytettiin tiedote tutkittaville. Tiedotteessa kerrottiin, että vastaamalla lomakkeen kysymyksiin he antoivat osallistumissuostumuksensa tutkimukseen. Lisäksi he laittoivat rastin ruutuun vahvistaakseen, että he ymmärsivät tutkimuksen tarkoituksen tiedotteesta.

2.2 Osallisuuden mittaaminen

Osallisuuden kokemusta voidaan tutkia ja mitata eri tavoin. Tässä tutkimuksessa sovellettiin THL:n kehittämishanketoimintaa varten suunniteltua osallisuuskyselyä (ks. liite 2), joka soveltui tutkimuksen sisällöllisiin tarkoituksiin tietyin ennalta sovituin, pienin muutoksin. Ajatuksena oli tehdä lyhyehkö ja helposti ymmärrettävä kysely, jonka täyttämiseen ei kulu paljoa aikaa. Valmiin kyselylomakkeen käyttäminen oli siltä osin resursseja säästävää, ja tutkimuksen voi realistisesti toteuttaa mainitulla aikavälillä (kesä/syky 2023).

Osallisuuskysely on kaksiosainen Webropol-kyselylomake, joka on kehitetty mittaamaan Euroopan sosiaalirahaston hankkeisiin osallistuvien osallisuuden kokemusta. Kysely on kehitetty THL:ssä Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokrassa (THL, 2023, ei enää saatavilla verkossa). Lomakkeeseen lisättiin muutamia tarkentavia kysymyksiä, jotka täsmentävät nimenomaan velojen osallisuuden kokemusta yleisemmin suomalaisessa yhteiskunnassa. Tätä raporttia varten aineistosta tehtiin lähinnä kuvaavaa analyysiä, jossa päämääränä oli selvittää osallisuuden yleisyyttä ja esiintymistä määrällisesti. Lisäksi seksuaaliterveyspalveluihin liittyvistä avovastauksista – joita oli merkittävä määrä – tehtiin temaattinen analyysi. Osallisuuskyselyn yhtenä osana lomakkeessa oli myös THL:n kehittämä osallisuusindikaattori (Experiences of Social Inclusion Scale, ESIS).

2.3 Tutkimuseettiset seikat

Osallisuuskyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista. Vastaajia informoitiin kyselystä ja heille varattiin mahdollisuus kysyä lisäkysymyksiä anonyymisti. Kysely oli anonyymi, eikä siinä kerätty suoria tunnistetietoja. Kyselyn lopussa osallistujalta myös kysyttiin suostumus tulosten käyttöön tutkimuksessa.

Vastausten tulkinnan kannalta oli hyvä pohjustaa väittämät siten, että ne osattiin yhdistää kokemukseen nimenomaan vapaaehtoisesta lapsettomuudesta. Vastaajille tarkennettiin väittämistä sekä kyselylomakkeessa että tutkimustiedotteessa, minkälaisesta osallisuudesta kysytään, miksi ja suhteessa mihin THL:n ohjeistuksia noudattaen. Tutkimuksen vastausaineisto palautui sähköisessä muodossa Xamkin vastausosoitteeseen, jossa siitä tehtiin tutkimusanalyysi.

Tutkimukselle haettiin eettinen ennakoarviointi Xamkin eettiseltä toimikunnalta. Keskeiset eettiset kysymykset koskivat aineistonhallintaa ja tietoturvaa. Käytännössä aineistoa säilytetään tutkijan Webropolissa sähköisesti enintään viisi vuotta tai siihen asti, kun viimeinen julkaisu aineistosta on kirjoitettu. Webropolissa aineiston hallintaan pääsevät ainoastaan ne henkilöt, joille tutkija antaa hallintaoikeuden (esim. SPSS-analyysin tekemistä varten). Tietoturva taataan salasanalla.

Edellä on kuvattu tutkimuksen tarvetta ja hyötyjä sikäli, että käsillä on aihepiiri, josta on jokseenkin vähän tietoa. Yhteiskunnan etua palvelee tutkimus, joka tuo esille osallisuutta edistäviä tai sitä estäviä tekijöitä eri väestöryhmien osalta. Tutkimuksessa ei ole osallistujia eikä muita osapuolia vahingoittavia elementtejä itsemääräämisoikeuden, yksityisyyden, muun vahingoittavan seikan tai tietosuojan kannalta. Läpinäkyvyys ulottuu tutkimusprosessissa aineistokeruusta analyysiin ja julkaisuihin saakka. Kysymyksessä on matalan riskin tutkimus, jossa ei kerätty salassa pidettävää aineistoa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019).

3 TULOKSET: VAPAAEHTOISESTI LAPSETTOMIEN KOKEMUS OSALLISUUDESTA

3.1 Yleiskuva ja muutamia erityishuomioita

Kyselyyn vastasi 703 henkilöä. Kaikki olivat vastanneet täsmällisesti kaikkiin kysymyksiin. Vastaajista 92 % oli naisia, 3 % miehiä ja 4 % ilmoitti kategorian muu. Suurin osa vastaajista oli parisuhteessa tai naimisissa, ja naimattomia oli hieman alle kolmannes.

Vastaajista reilu kolmasosa ilmoitti terveydentilakseen hyvän (34 %), reilu kolmasosa melko hyvän (34,6 %) ja hieman alle neljännes keskitasoisena (22,7 %). Elämänlaatunsa vastaajista 76,6 % määritteli sen hyväksi. Vastaajista 5,8 % koki elämänlaatunsa huonoksi tai erittäin huonoksi. Taloudellisen tilanteen osalta enemmistö vastaajista oli tyytyväisiä (35,7 %) tai jokseenkin tyytyväisiä (30,6 %). Tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä oli hieman alle neljännes.

Vastaajista noin joka kymmenes oli erittäin tyytyväinen taloudelliseen tilanteeseensa. Osallisuudesta myös kysyttiin, miten pitkälle vastaajat suunnittelevat elämäänsä eteenpäin. Vastaajista 11 % raportoi suunnittelevansa elämää päivä kerrallaan, 14,5 % viikon kerrallaan, 38,7 % kuukauden kerrallaan ja 35,8 % useamman vuoden päähän.

Taulukko 1. Osallisuusindikaattorin Webropol-analyysin tulokset

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Keskiarvo	Mediaani
Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä	1,4%	10,1%	9,1%	52,5%	26,9%	3,9	4,0
Saan myönteistä palautetta tekemisistäni	2,1%	11,4%	14,5%	50,7%	21,3	3,8	1,0
Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön	4,3%	10,0%	12,2%	36,7%	36,8%	3,9	4,0
Olen tarpeellinen muille ihmisille	2,7%	8,5%	10,8%	45,1%	32,9%	4,0	4,0
Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun	1,4%	5,4%	6,7%	44,8%	41,7%	4,2	4,0
Tunnen, että elämälläni on tarkoitus	5,1%	11,1%	16,7%	36,8%	30,3%	3,8	4,0
Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita	1,6%	7,5%	7,5%	42,8%	40,6%	4,1	4,0
Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen	3,4%	11,2%	11,0%	41,5%	32,9%	3,9	4,0
Koen, että minuun luotetaan	0,4%	3,1%	6,0%	40,8%	49,7%	4,4	4,0
Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin	2,0%	80,0%	11,7%	48,3%	30,0%	4,0	4,0
Yhteensä	2,44%	8,63%	10,62%	44%	34,31%	4	4

Vapaaehtoisesti lapsettomien osallisuusindikaattorin keskiarvo on 74,8. Katkaisukohtana pidetään 50 pistettä; sitä alhaisempi luku tarkoittaa heikkoa osallisuuden kokemusta. Ve-loja koskevan osallisuusindikaattorin tilastollinen tulos siten näyttäytyy samankaltaisena kuin vastaavat tulokset koko väestön (yli 18-vuotiaat) THL:n Terve Suomi -tutkimuksessa (Castaneda ym., 2023). Osallisuuden kokemus THL:n tutkimuksessa näyttäytyi esimerkiksi siten, että miehistä 20–39-vuotiaissa osallisuusindikaattorin keskiarvo oli 71 pistettä ja 75 vuotta täyttäneissä 72 pistettä, kun se oli 65–74-vuotiaissa 74 pistettä. Naisilla vastaavat luvut olivat 73, 72 ja 76 pistettä.

Velojen osallisuusindikaattorin kysymysten Webropol-analysistä nostetaan esiin seuraavia seikkoja:

- Velat tuntevat itsensä osalliseksi suomalaisessa yhteiskunnassa kaikissa kysymyksissä (mediaani eli yleisin vastaus oli 4 = jokseenkin samaa mieltä). Reilusti suurin osa vastaajista kaikissa kysymyksissä vastasi jokseenkin tai täysin samaa mieltä.
- Velat kokevat, että he voivat vaikuttaa elämänsä kulkuun, heihin luotetaan ja että he voivat tavoitella itselleen tärkeitä asioita.
- Elämän tarkoitus -kysymyksen vastauksissa oli jonkin verran enemmän hajontaa. Viisi prosenttia vastasi, että elämällä ei ole tarkoitusta.

Analysissä nostetaan esiin **yksinäisyyden** kokemus osallisuuden puutteen yhtenä mahdollisena ilmentymänä. Vastaukset siihen, miten usein vastaajat tunsivat olonsa yksinäiseksi, jakautuivat seuraavasti: Ei koskaan 9,3 %, hyvin harvoin 34 %, joskus 40,8 %, melko usein 12,8 % ja jatkuvasti 3,1 %.

Kun katsotaan yhteyksiä raportoitujen yksinäisyyden tunteen ja siviilisäädyn välillä, näyttää, että naimattomat kokevat yksinäisyyttä enemmän kuin parisuhteessa ja naimisissa olevat. Myös yksinäisyyden ja terveydentilan välillä näyttää yhteyksiä silloin, kun terveydentila on huono tai melko huono. Huomattavaa on, että vastaajista 11,5 % (N=81) raportoi, että heillä ei ole yhtään läheistä ystävää. Muilla vastaajilla oli vähintään yksi läheiseksi koettu ystävä.

Taulukko 2. Yksinäisyyden tunne ja siviilisäätö

	All	Siviilisäätyni on									
		Naimaton		Parisuhteessa		Naimisissa		Muu		En halua kertoa	
		%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Tunnen itseni yksinäiseksi	N=703		N=191		N=311		N=177		N=17		N=7
- En koskaan	9,25	6,28	12	10,61	33	10,17	18	11,76	2	0	0
- Hyvin harvoin	34	25,65	49	35,05	109	42,37	75	29,41	5	14,29	1
- Joskus	40,83	42,93	82	42,12	131	37,29	66	29,41	5	42,86	3
- Melko usein	12,8	18,32	35	10,61	33	9,6	17	17,65	3	28,57	2
- Jatkuvasti	3,13	6,81	13	1,61	5	0,56	1	11,76	2	14,29	1

Taulukko 3. Yksinäisyyden tunne ja koettu terveydentila

	All	Terveydentilani on									
		Hyvä		Melko hyvä		Keskitasoinen		Melko hyvä		Huono	
		%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Tunnen itseni yksinäiseksi	N=703		N=239		N=243		N=160		N=52		N=7
– En koskaan	9,25	12,13	29	10,29	25	5	8	3,85	2	11,11	1
– Hyvin harvoin	34	39,75	95	35,39	86	25,62	41	28,85	15	22,22	2
– Joskus	40,83	39,75	95	40,33	98	45	72	36,54	19	33,33	3
– Melko usein	12,8	7,53	18	11,52	28	21,25	34	17,31	9	11,11	1
– Jatkuvasti	0,84	2	2,47	6	3,12	5	13,46	7	22,22	2	1

Osallisuusaktiivisuutta mitattiin kysymyksellä, kuinka usein vastaajat osallistuivat jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhdistyksen toimintaan (esimerkiksi liikuntaseura, asukastoiminta, puolue, kuoro, seurakunta). Vastaajista aktiivisesti osallistui 25,1 %, silloin tällöin osallistui 28,7 % ja 46,2 % ei osallistunut. Vastaajilta ei kysytty, osallistuvatko he johonkin muuhun toimintaan kuin kysymyksessä mainittuihin aktiviteetteihin.

Yhteisöllisyyteen liittyviä kysymyksiä on esitetty taulukossa 4. Taulukosta nousee esille, että kysymyksissä vastattuihin aktiviteetteihin ei välttämättä osallistuta paljoa ympäristötekoja lukuun ottamatta. Kysymyksissä ei ole erikseen mainittu osallistumista epävirallisiin velojen vertaistukiryhmiin sosiaalisessa mediassa.

Taulukko 4. Yhteisöllisyys

Kuinka usein:	Teen säännöllisesti	Teen satunnaisesti	En tee ollenkaan	Keskiarvo	Mediaani
Lahjoitan rahaa hyväntekeväisyyteen	21,5%	49,5%	29,0%	2,1	2,0
Vaihdan palveluksia lähipiirissä tai vaihtopiirissä	15,8%	53,8%	30,4%	2,1	2,0
Toimin vertaistukena jonkin järjestön kautta (esimerkiksi potilas-, sosiaali- tai liikuntajärjestö)	3,3%	6,2%	90,5%	2,9	3,0
Vaikutan lähiympäristöön luovin keinoin (esimerkiksi katutaide, tempaukset, kantaaottavat tapahtumat)	2,3%	21,9%	75,8%	2,7	3,0
Hoidan tai elävöitän yhteisiä tiloja ja alueita (esimerkiksi roskien keruu)	5,1%	35,9%	59,0%	2,5	3,0
Keskustelen poliittisista asioista kasvotusten tai sosiaalisessa mediassa	22,9%	47,7%	29,4%	2,1	2,0
Teen ympäristöystävällisiä valintoja (esimerkiksi kierrättäminen)	77,5%	20,4%	2,1%	1,2	1,0

Kyselyssä kartoitettiin myös velauteen liittyviä **ongelmatilanteita**. Kysyttäessä vastanneista 77,7 % oli kokenut vähättelyä tai asiattomia kommentteja vapaaehtoisesta lapsettomuudesta ja 22,3 % ei ollut. Vähättelyä ja asiattomia kommentteja oli koettu eri ympäristöissä seuraavasti:

Taulukko 5. Koettu vähättely ja asiaton kommentointi

	n	Prosentti
A työtehtävissä?	299	55,0%
B opiskeluympäristössä tai oppilaitoksessa?	122	22,4%
C perhepiirissä?	323	59,4%
D kaveri- tai tuttavaporukassa?	333	61,2%
E terveydenhoidossa?	249	45,8%
F harrastusryhmissä?	66	12,1%

Vastaajista 24 % vältteli kertomasta vapaaehtoisesta lapsettomuudestaan muille seuraavan taulukon mukaisesti:

Taulukko 6. Omasta velaudesta kertomisen välttely

	n	Prosentti
A työtehtävissä?	143	82,7%
B opiskeluympäristössä tai oppilaitoksessa?	52	30,1%
C perhepiirissä?	81	46,8%
D kaveri- tai tuttavaporukassa?	64	37,0%
E terveydenhoidossa?	55	31,8%
harrastusryhmässä?	65	37,6%

3.2 Yhteenveto huonoista kokemuksista seksuaaliterveyspalveluissa

Kyselyssä tiedusteltiin myös, ovatko seksuaaliterveyspalvelut toteutuneet vastaajien haluamalla tavalla. Kolme neljäsosaa vastaajista oli tyytyväinen saamiinsa palveluihin. Vastaajista 22,3 % (N=157) vastasi kieltävästi. Kysyttäessä miksi ei, kyselyyn saatiin runsaasti avovastauksia, joista tehtiin erikseen temaattinen sisällönanalyysi.

Avovastauksista nousivat esiin seuraavat pääteemat, joiden vuoksi palveluissa oli koettu ongelmia: sterilisaation ikäraja (30 vuotta), terveydenalan henkilökunnan asiaton käytös

tai asenteellisuus (esim. erinäisten seksuaaliterveysongelmien kyseenalaistus), vähättely, palveluun pääsy ja julkisten/yksityisten palvelujen eri puolet.

- Seksuaaliterveyspalveluista **sterilisaatio** mainittiin noin 70 avovastauksessa. Niissä tyypillisesti todettiin, että sterilisaatioikäraja – 30 vuotta – on liian korkea. Pohdittiin, miksi nainen saa tulla raskaaksi teininä, mutta ei saa sterilisaatiota alle kolmekymppisenä.
- Sterilisaation osalta **terveydenhuollon henkilökunnan asenteita** luonnehdittiin nimenomaan iän kannalta holhoaviksi, jopa syrjiviksi. Sterilisaatioitoiveille oli naureskeltu ja hymähdelty, luotu halveksuvia katseita, sekä muitakin potilaan oireita ja tilannetta oli koettu vähätellyn. Tällöin oli puhuttu sterilisaation katumisesta tai siitä, että **kyllä se mieli muuttuu** sitten, kun lapsi on sylissä.
- Moni vastaaja mainitsi, että tyypilliset ehkäisymenetelmät eivät heille sopineet. Sterilisaation kieltäminen on vaikuttanut kokemukseen hyvinvoinnista. **Erilaiset vaivat olivat haitanneet seksielämää ja parisuhdetta.**
- Lääkärille tai gynekologille pääsyn vaikeus nousee esille kommenteissa. Kommenteissa tuli esiin seikkoja, kuten **sterilisaation ikäkriteeri, jonotusajat leikkauksiin yleisesti, asuinseudulla ei ollut gynekologeja ja lääkäreiden tai ajan saamisen kanssa joutui ”taistelemaan”.**
- **Ennakkoluuloinen suhtautuminen vähemmistöihin** mainittiin muutamissa kokemuksissa. Seksuaalisuudesta mainittiin muun muassa, että: *”Transtutkimukset olivat suorastaan henkistä väkivaltaa eikä transihmisiä edelleenkään kohdata ilman ennakkoluuloja terveydenhoidossa”.*
- Useissa vastauksissa tuotiin esiin **abortti** sekä siihen liittyviä kielteisiä kokemuksia. Todettiin, että aborttia joutui perustelemaan liikaa, ja abortin yhteydessä oli saatu huonoa hoitoa. Yhden vastaajan mukaan *”Aborttia hakiessani lääkäri piti luennon siitä, miten kehtaan hakea aborttia, kun maailmassa on niin paljon pareja, jotka eivät voi saada lapsia. Hänen mielestään syyksi ei myöskään käy se, ettei halua lapsia.”*
- Useassa vastauksessa sanottiin, että **seksuaaliterveyspalveluiden piiriin on vaikea päästä.** Todettiin esimerkiksi, että koska sterilisaatiota oli vaikeaa saada julkisella, se piti hoitaa omakustanteisesti yksityisellä. Yksityisten palvelujen käyttö todettiin kalliiksi.
- Palveluissa, mukaan lukien työterveys, oli joissakin vastauksissa **koettu epätasa-arvoa ’naisten vaivojen’ suhteen** muun muassa vaihdevuosien tai kohdunpoistotoiveen osalta. Moni oli vaihtanut lääkäriä vaivojensa takia.
- Parissa vastauksessa tuotiin esiin eräänlainen **häpeä** seksuaaliterveysasioissa, mikä vaikutti asiointiin palveluissa.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTOIMENPITEET

Osallisuuskyselyn pohjalta voidaan vetää johtopäätös, että vapaaehtoisesti lapsettomien osallisuuden kokemus suomalaisessa yhteiskunnassa ei näyttäisi riippuvan vela-statuksesta. Päätelmää tukee myös se, että osallisuuden kokemuksen yleiskuva on yhteneväinen THL:n Terve Suomi -tutkimuksessa koko väestön osalta. Tältä osin velat eivät poikkea muusta yli 18-vuotiaasta väestöstä. On kuitenkin merkittävää, että vela-kyselyyn vastasi pääasiassa naisia, jolloin kysely ei anna tilastokelpoista tietoa siitä, millä tavalla mies-velojen osallisuuden kokemus näyttäytyy. Samoin otoksen puutteena on se, että se oli suunnattu aktiivisesti velojen sosiaalisen median käyttäjille ja kyseessä oli niin sanottu mukavuusotos.

Kuitenkin vastaajamäärän ollessa yli 700 voidaan ajatella, että vastaajien joukossa löytyy eroja eri perustiedoissa ja vela-identiteetin vahvuusasteessa. Otos osoitti kerätyissä henkilökohtaisissa tiedoissa selkeää hajontaa niissä kysymyksissä, joita kysyttiin (ammattiryhmät ja ikäjakauma). Asuinpaikkakuntaa ei kysytty, mutta jatkossa vastaavassa kyselyssä sitä voisi kysyä.

Kyselystä käy ilmi, että kehittämisen paikkoja suomalaisessa yhteiskunnassa edelleen on myös velauden suhteen. Koetut ongelmat – sterilisaation ikäraja (30 vuotta), terveydenalan henkilökunnan asiaton käytös tai asenteellisuus (esim. erinäisten seksuaaliterveysongelmien kyseenalaistus), vähättely, palveluun pääsy ja julkisten/yksityisten palvelujen eri puolet – heijastelevat aiemmin havaittuja teemoja velloja käsittelevässä kirjallisuudessa (esim. Lemke ym., 2023).

Yksinäisyys ja läheisten ystävyysuhteiden puute näyttäytyy myös joidenkin velojen keskuudessa. Yhteisöllinen toiminta näyttäytyi myös kyselyssä melko vähäisenä. Toisaalta havaittiin, että osallisuuskyselyssä mainitut esimerkit eivät välttämättä edusta niitä yhteisöllisyyden muotoja, joihin henkilöt saattavat osallistua. Aineiston analyysissä huomioitiin toisin sanoen myös kyselyn kysymysten tulkinnanvaraisuus.

Koettu valtaväestön asenteellisuus vapaaehtoisesti lapsettomia kohtaan näyttäisi vaikuttavan edelleen yleisesti eri elämänalueilla, mukaan lukien läheiset, kuten perhe- ja ystäväpiirit. Vaikka asenteellisuus ei vaikuttaisi osallisuuteen, se voi vaikuttaa muulla tavoin velan hyvinvoinnin kokemukseen. Yhdenvertaisuus ei toteudu, jos vela ei tunne voivansa

olla oma itsensä ympäristössään ja välttelee kertomasta velaudestaan muille. Jos vela joutuu olemaan kaapissa työpaikalla, voidaan miettiä, kuuluuko asia työsuojelun piiriin.

Seksuaaliterveyspalvelujen avovastausten analyysissä korostuvat koetut ongelmat, koska lomakkeessa pyydettiin avaamaan nimenomaan ongelmia. Avovastaukset herättävät lisäkysymyksiä ja selvityksen tarvetta siitä, mistä kielteiset kokemukset johtuvat. Jatkossa on mahdollista kerätä tietoa myös siitä, minkälainen palvelu on koettu hyväksi erityisesti vapaaehtoisesti lapsettomien näkökulmasta.

Yhdistystoiminnassa ja vela-yhteisöissä voidaan edelleen pohtia sitä, miten asenteisiin voitaisiin vaikuttaa enemmän ja tietoutta velauden tavallisuudesta (ks. esim. Neal & Neal, 2022) levittää laajemmin. Yhteiskunnassa tarvitaan selkeästi enemmän tutkittua tietoa velaudesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä. Koska ilmiö on kansainvälinen, on syytä seurata kansainvälisen tutkimuksen trendejä.

LÄHTEET:

Avison, M. & Furnham, A. (2015). Personality and voluntary childlessness. *J Pop Research*, 32:45–67.

Bhambhani, C. & Inbanathan, A. (2020). Examining a nonconformist choice: The decision-making process toward being childfree couples. *International Journal of Sociology*, 50:5, 339–368.

Bimha, B. Z. J. & Chadwick, R. (2016). Making the childfree choice: Perspectives of women living in South Africa. *Journal of Psychology in Africa*, 26:5, 449–456.

Blackstone, A. & Stewart, M.D. (2012). Choosing to be childfree: Research on the decision not to parent. *Sociology Compass*, 6/9: 718–727 (PDF) Voluntary childlessness: A critical review of the literature. Haettu osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/266912217_Voluntary_childlessness_A_critical_review_of_the_literature.

Castaneda, A., Kuusio, H., Leemann, L. & Majlander, S. (2023). Yksinäisyys, osallisuus ja syrjäintäkokemukset. Terve Suomi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta [Yksinäisyys, osallisuus ja syrjäintäkokemukset \(thl.fi\)](https://thl.fi).

Clarke, V., Hayfield, N., Ellis, S. J. & Terry, G. (2018). Lived Experiences of Childfree Lesbians in the United Kingdom: A Qualitative Exploration. *Journal of Family Issues*, 39(18): 4133– 4155.

Engwall, K. & Peterson, H. (2010). Barnfri i ett barnvänligt samhälle. – Kristina

Engwall & Helen Peterson (toim.), Frivillig barnlöshet. Barnfrihet i en nordisk context (s. 13–38). Stockholm: Dialogos Förlag.

The European Commission's Eurobarometer Surveys. Haettu osoitteesta <https://www.gesis.org/en/eurobarometer-data-service/home>.

Komulainen, S. (2023). Miten vapaaehtoista lapsettomuutta voisi lähestyä ilmiönä ja tutkimuksessa? Väestöliiton blogi. Haettu osoitteesta [Miten vapaaehtoista lapsettomuutta voisi lähestyä ilmiönä ja tutkimuksessa? – Väestöliiton blogi \(vaestoliitonblogi.com\)](https://vaestoliitonblogi.com) 24.4.2023.

Kreyenfeld, M. & Konietzka, D. (2017). Analyzing Childlessness. Teoksessa Michaela Kreyenfeld and Dirk Konietzka (toim.) *Childlessness in Europe: Contexts, Causes, and Consequences*. Springer Open, 3–16.

Leemann, L., Nousiainen, M., Keto-Tokoi, A. & Isola, A-M. (2022). Osallisuuden kokemus aikuisväestössä. Teoksessa: Sakari Karvonen ym., toim. *Suomalaisten hyvinvointi 2022. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)*. Helsinki 2022a.

Lehtoranta, L., Majlander, S., Heino, A., Leinonen, M., Liitsola, K., Wedenoja, S., Gissler, M. & Klemetti, R. (2023). Lapsihaaveet ja lapsettomuus (thl.fi) THL – Terve Suomi. Haettu 5.2.2024 osoitteesta [Lapsihaaveet ja lapsettomuus \(thl.fi\)](https://thl.fi/lapsihaaveet-ja-lapsettomuus).

Lemke, J., Mollen, D., & Soet Buzolits, J. (2023). Sterilized and satisfied: Outcomes of childfree sterilization obtainment and denials. *Psychology of Women Quarterly*, 1–12.

McCutcheon, J. M. (2020). Reviewing pronatalism: A summary and critical analysis of prior research examining attitudes towards women without children. *Journal of Family Studies*, 26(4): 489–510.

Neal, Z.P. & Neal, J.W. (2022). Prevalence, age of decision, and interpersonal warmth judgements of childfree adults. *Sci Rep* 12. Haettu osoitteesta [Prevalence, age of decision, and interpersonal warmth judgements of childfree adults | Scientific Reports \(nature.com\)](https://doi.org/10.1038/s41598-022-13111-1)

Peterson, H. (2015). Fifty shades of freedom. Voluntary childlessness as women’s ultimate liberation. *Women’s Studies International Forum*, 53: 182–191.

Raitala, L. (2022). Toimijuus ja normi: lingvistinen diskurssianalyysi vapaaehtoisen lapsettomuuden kulttuurisista merkityksistä. Oulun yliopisto, väitöskirja. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526235431>

Rajamäki, S. (2023). Kun ei halua lapsia. Väestöliiton blogi. Haettu osoitteesta [Kun ei halua lapsia – Väestöliiton blogi \(vaestoliitonblogi.com\)](https://vaestoliitonblogi.com) 27.3.2023.

Ruegamer, A.M. & Dziengel, L. (2022). Why DID they have children? Rural midlife women who are childfree, *Journal of Women & Aging*, 34:5, 551–566.

Shapiro, G. (2014). Voluntary childlessness: A critical review of the literature. *Studies in the Maternal*, 6(1).

Sorsa, T., Lehtonen, N. & Rotkirch, A. (2022). Kuka haluaa lapsia 2020-luvulla? Perhebarometri 2022. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E57/2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023). Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Haettu 25.5.2023 osoitteesta Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta – THL.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2020). Osallisuuden edistäminen. Haettu osoitteesta Osallisuuden edistäminen – THL 29.10.2020.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. TENK. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Haettu osoitteesta Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa (tenk.fi). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja, 3/2019.

Verniers, C. (2020). Behind the maternal wall: The hidden backlash toward childfree working women. J Theo Soc Psychol. 2020;00: 1–18.

LIITE 1: Tutkimuskutsu ja tiedote tutkittaville

Tutkimustiedote:

Vapaaehtoisesti lapsettomien kokemus osallisuudesta

Hyvä vela – osallistu tutkimukseen!

Pyydämme sinua vastaamaan linkistä löytyvään osallisuuskyselyyn 17. syyskuuta 2023 mennessä.

Kyselyyn vastaaminen kestää alle 10 minuuttia. Jos haluat lisätietoja tutkimuksesta, ota yhteyttä tutkijaan sähköpostilla: sirkka.komulainen(at)xamk.fi.

TIETOA TUTKIMUKSESTA

1. Millainen tutkimus on kyseessä ja miksi se on tärkeä?

Osallisuus tarkoittaa sitä, että jokainen kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi yhteisöisensä ja yhteiskunnassa. Velojen osallisuuden kokemuksia ei ole sellaisenaan tutkittu Suomessa eikä kansainvälisesti, eikä aiheesta tiedetä riittävästi. Vastauksesi auttaa lisäämään vertailtavaa tietoa, sekä edistämään eri ihmisryhmien yhdenvertaisuutta.

Tarvitsemme lisää tietoa siitä:

- 1) Miten eri vapaaehtoisesti lapsettomat (velat) kokevat oman osallisuutensa suomalaisessa yhteiskunnassa?
- 2) Mitä THL:n osallisuusindikaattori auttaa ymmärtämään velojen osallisuutta?

2. Kuka tutkimuksen tekee?

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tutkija toteuttaa tutkimuksen yhteistyössä Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n kanssa. Tutkimuksen työkaluna käytetään Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen (THL) luvalla osallisuuskyselyä. Tutkimus on tieteellinen.

3. Mitä tutkimuksessa tehdään?

Tutkimus toteutetaan ajalla kesäkuu 2023-syyskuu 2023. Vapaaehtoisesti lapsettomat ry kutsuu osallistujia mukaan tutkimukseen Facebook- ja muiden suljettujen vela-ryhmien kautta.

Kyselyn vastaukset palautuvat tutkijalle XAMK:issa Tulokset analysoidaan ja niistä julkaistaan tuloksia 2023 alkaen. Tuloksista tiedotetaan mm. Vapaaehtoisesti lapsettomat ry:n tiedotteissa.

4. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja nimetöntä

Kun palautat kyselyn, annat suostumuksesi tulosten käyttöön julkaisuissa, sekä jatkossa tutkimuksessa ja mahdollisesti opetuksessa.

Sinulta ei kerätä tunnistettavia henkilötietoja. Sinua ei voida tunnistaa kyselyn palautamisesta.

Tutkimustuloksista voidaan niin päätettäessä tehdä avointa dataa. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija vapauttaa kyselyvastaukset muiden tutkijoiden katsottavaksi, eikä pidä niitä enää salassa. Avointa dataa kannattaa tehdä silloin, jos uskomme, että kyselyvastauksista olisi hyötyä muillekin. Muiden tutkijoiden tulee kuitenkin aina viitata alkuperäiseen tutkimukseen.

Sinua ja muita vastaajia ei voi tunnistaa myöskään avoimesta datasta.

Kyselyyn vastaamisesta ei makseta korvausta. Tutkimus ei saa rahoitusta ulkopuolisilta tahoilta.

5. Eettinen suostumus (rasti ruutuun)

Olen lukenut ja ymmärtänyt tämän tutkimustiedotteen. Haluan osallistua tutkimukseen vastaamalla oheiseen kyselyyn.

Yhteystiedot tutkijalle

Sirkka Komulainen, FT, Tutkimuspäällikkö

sirkka.komulainen(at)xamk.fi

Kaakkois-Suomen AMK, Käyntiosoite: Paraatikenttä 7, Kouvola

PL 9, 48401 KOTKA, puh. 044 702 8741, www.xamk.fi

Yhteistyössä:

Vapaaehtoisesti lapsettomat ry

Lisätietoa THL:n osallisuusindikaattorista: [Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta – THL](#)

LIITE 2. OSALLISUUSKYSELY

Kuinka osallinen olet vapaaehtoisesti lapsettomana suomalaisessa yhteiskunnassa?

Tämän kyselyn avulla saadaan tietoa osallistujien osallisuuden kokemuksesta vapaaehtoisesti lapsettomana. Tiedon avulla selvitetään, vaikuttaako toiminta osallisuuteen. Kysely on anonyymi, joten sinua ei voida tunnistaa vastauksista. Kyselyssä ei ole oikeita tai väärä vastauksia.

1. Syntymävuoteni on

2. Olen

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

3. Siviilisäätyni on

- Naimaton
- Parisuhteessa
- Naimisissa
- Muu
- En halua kertoa

4. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Merkitse jokaisen väittämän kohdalla se vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten omaa kokemustasi?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä					
Saan myönteistä palautetta tekemisistäni					
Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön					
Olen tarpeellinen muille ihmisille					
Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun					
Tunnen, että elämälläni on tarkoitus					
Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita					
Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen					
Koen, että minuun luotetaan					
Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin					

© Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.

5. Terveydentilani on

- Hyvä
- Melko hyvä
- Keskitasoinen
- Melko huono
- Huono

6. Elämänlaatuni on

- Erittäin hyvä
- Hyvä
- Ei hyvä eikä huono
- Huono
- Erittäin huono

7. Olen tyytyväinen taloudelliseen tilanteeseeni

- Erittäin tyytyväinen
- Tyytyväinen
- Jokseenkin tyytyväinen
- Tyytymätön
- Erittäin tyytymätön

8. Tunnen itseni yksinäiseksi

- En koskaan
- Hyvin harvoin
- Joskus
- Melko usein
- Jatkuvasti

9. Minulla on tällä hetkellä todella läheinen ystävä, jonka kanssa voin keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista asioistani

- Minulla on useampi läheinen ystävä
- Minulla on kaksi läheistä ystävää
- Minulla on yksi läheinen ystävä
- Minulla ei ole läheisiä ystäviä

10. Suunnittelen elämäni

- Useamman vuoden päähän
- Kuukauden kerrallaan
- Viikon kerrallaan
- Päivä kerrallaan

11. Osallistun jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhdistyksen toimintaan (esimerkiksi liikuntaseura, asukastoiminta, puolue, kuoro, seurakunta)

- Osallistun aktiivisesti
- Osallistun silloin tällöin
- En osallistu

12. Kuinka usein teet seuraavia asioita?

	Teen säännöllisesti	Teen satunnaisesti	En tee ollenkaan
Lahjoitan rahaa hyväntekeväisyyteen			
Vaihdan palveluksia lähipiirissä tai vaihtopiirissä			
Toimin vertaistukena jonkin järjestön kautta (esimerkiksi potilas-, sosiaali- tai liikuntajärjestö)			
Vaikutan lähiympäristöön luovin keinoin (esimerkiksi katutaide, tempaukset, kantaottavat tapahtumat)			
Hoidan tai elävöitän yhteisiä tiloja ja alueita (esimerkiksi roskien keruu)			
Keskustelen poliittisista asioista kasvotusten tai sosiaalisessa mediassa			
Teen ympäristöystävällisiä valintoja (esimerkiksi kierrättäminen)			

13. Oletko kokenut vähättelyä/asiattomia kommentteja vapaaehtoisesta lapsettomuudesta?

Kyllä En

Jos kyllä:

A työtehtävissä?

B opiskeluympäristössä tai oppilaitoksessa?

C perhepiirissä?

D kaveri- tai tuttavaporukassa?

E terveydenhoidossa?

14. Välitteletkö kertomasta vapaaehtoisesta lapsettomuudestasi muille?

Kyllä En

Jos kyllä:

A työtehtävissä?

B opiskeluympäristössä tai oppilaitoksessa?

C perhepiirissä?

D kaveri- tai tuttavaporukassa?

15. Yhdenvertaiset ja seksuaalioikeuksia kunnioittavat terveyspalvelut kuuluvat kaikille. Seksuaaliterveyspalveluiden tulee olla turvallisia, luottamuksellisia, korkeatasoisia ja helposti saatavilla asuinpaikasta ja taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Tähän kuuluu mm. oikeus turvalliseen aborttiin ja sen jälkihoitoon, ja oikeus saada hoitoa ja ehkäisyä seksitauteihin.

Koetko, että seksuaaliterveysoikeutesi ovat toteutuneet toivomallasi tavalla?

- Kyllä En

Jos ei, miksi?.....

16. Olen tällä hetkellä päätoimisesti

- Työssä (tai yrittäjänä, maatalousyrittäjänä, freelancerina, apurahalla)
 Työssä työllistämistoimenpitein (esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa, työkokeilussa tai muussa aktivointitoimenpiteessä)
 Työtön tai lomautettu
 Vanhuuseläkkeellä tai työttömyyseläkkeellä (eläkkeellä iän, työvuosien tai eläkevakuutuksen perusteella)
 Työkyvyttömyyseläkkeellä, kuntoutustuella tai muuten pitkäaikaisesti sairaana
 Opiskelija tai koululainen
 Omaishoitajana
 Varusmies- tai siviilipalvelussa
 Muussa toiminnassa, missä?

17. Annatko luvan vastaustesi käyttämiseen tieteellisessä tutkimuksessa?

- Kyllä

- En

Kestävän hyvinvoinnin vahvuusalan julkaisut Xamk tutkii -sarjassa

1. *Veli Liikanen – Arto Pesola: Physical fun: exercise, social relations and learning in SuperPark. 2018.*
2. *Timo Hantunen – Petri Janhunen (toim.): Sote-alan videoneuvottelujärjestelmien käytettävyys ja käyttöönotto. 2018.*
3. *Sari Tuuva-Hongisto: Nuorten syrjäytyminen ja alueellisen eriytymisen vähentäminen. Tutkimuskirjallisuuteen ja -raportteihin pohjautuva kartoitus. 2019.*
4. *Susan Eriksson: Digitalisaatio nuorisotyön opetuksessa. 2019.*
5. *Susan Eriksson – Sari Tuuva-Hongisto: Nuorisotyön digitalisaatio 2030. ”Meidän tulisi osata tarjota nuorille työkaluja maailmaan, jota me emme vielä itse tunne.” 2019.*
6. *Susan Eriksson: Digital applications in youth employment services. 2019.*
7. *Hilla Sumanen – Jaakko Harkko – Jouni Lahti – Eeva-Leena Ketonen – Olli Pietiläinen – Anne Kouvonen: Nuorten työntekijöiden työkyky ja työterveyshuollon palvelujen käyttö. 2020.*
8. *Marja Moisala (toim.): Paikkariippumattomuus nuorten tulevaisuuden palveluissa maaseudulla. 2020.*
9. *Hilla Sumanen: Experiences and impacts of the post critical incident seminar among rescue and emergency medical service personnel. 2020.*
10. *Jaana Poikolainen, Vappu Myllärinen & Ilari Salomaa (eds.): Mentoring needs in theory and practice. 2021*
11. *Hilla Nordquist (toim.): MENTALFIREFIT: Tutkimusta mielenterveydestä ja jälkipurkukäytännöistä pelastusallalla. 2021.*

